

BANKROTO PROCESO NE TEISMO TVARKA TAIKYMO IR VYKDYMO PROBLEMOS

Remigijus Jokubauskas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: remigijus@jokubauskas.org

Mykolas Kirkutis

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: mkirkutis@gmail.com

Vigintas Višinskis

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: visvigis@gmail.com

Pateikta 2020 m. gegužės 28 d., parengta spaudai 2020 m. birželio 30 d.

DOI: 10.13165/JUR-20-27-1-09

Santrauka. Straipsnyje analizuojamos bankroto proceso ne teismo tvarka problemos. Aptariama, kaip istoriškai kito šio proceso teisinis reguliavimas Lietuvoje ir kokių pokyčių šioje srityje padarė naujasis Juridinių asmenų nemokumo įstatymas. Straipsnyje nagrinėjama neteisminio bankroto proceso inicijavimo tvarka, kreditorių informavimo ir kreditorių susirinkimo sušaukimo problematika. Aptariamos įstatyme nustatytos bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygos ir jas aiškinanti teismų praktika. Šių sąlygų taikymas yra reikšmingas šio instituto analizei, kadangi bent vienos jų egzistavimas užkerta kelią neteisminio bankroto vykdymui. Pripažįstama, kad šios sąlygos yra imperatyvaus pobūdžio, todėl jos neturi būti aiškinamos plečiamai.

Straipsnyje taip pat nagrinėjama kreditorių susirinkimo kompetencija neteisminio bankroto metu. Iš esmės kreditorių susirinkimas šio proceso metu atlieka teismui priskirtas funkcijas vykstant teisminiam bankroto procesui. Vis dėlto, praktikoje kyla problemų dėl kreditorių susirinkimo kompetencijos ir jo priimamų sprendimų. Viena tokių sričių yra tyčinio bankroto instituto taikymas neteisminiame bankroto procese. Straipsnyje analizuojama, ar iki šiol formuota teismų praktika, kad kreditorių susirinkimas turi teisę pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu, yra teisinga ir pagrįsta.

Straipsnyje aptariama ir teismo kompetencija šiame procese. Nors teismas neteisminiame bankroto procese nėra aktyvus, analizuojami praktiniai pavyzdžiai kelia abejonių, ar teismui, esant poreikiui, neturėtų būti leidžiama įsiterpti į kreditorių susirinkimo kompetenciją priimant sprendimus tam tikrais bankroto procesui reikšmingais klausimais.

Reikšminiai žodžiai: bankroto procesas ne teismo tvarka, kreditorių susirinkimas, teismo kompetencija.

Įvadas

Juridinių asmenų bankroto procesas Lietuvoje gali vykti teismo arba ne teismo tvarka. Šis procesas yra alternatyva teisminiam bankroto procesui. Pagrindinis kriterijus, skiriantis teismo tvarka vykdomą bankrotą nuo ne teismo tvarka vykdomo bankroto proceso, yra tas, kad pastaruoju atveju nemokumo procesas vykdomas bendru įmonės ir jos kreditorių susitarimu, o visi klausimai sprendžiami kreditorių susirinkime¹. Analizuojant istorinę bankroto proceso raidą Lietuvoje, matyti, kad bankroto ne teismo tvarka užuomazgos buvo jau tarpukario bankroto (konkurso) teisėje. Prof. Vladas Mačys savo sudarytame Civilinio proceso paskaitų rinkinyje nurodo, kad skolininkas galėdavo kreiptis į savo kreditorius, siūlydamas išdėstyti prievolių vykdymo terminus ir kviesdamas juos dalyvauti įmonės valdyme². Jei kreditoriai sutinka, skolininkas ir kreditoriai sudaro sutartį dėl tokių veiksmų. Toks sutarimas nebuvo privalomas sutarties nepasirašiusiems kreditoriams³. Taip bankroto proceso vykdymas buvo suteikiamas skolininkui ir jo kreditoriams.

Išsamiai bankroto procesas ne teismo tvarka buvo nustatytas 1992 m. rugsėjo 15 d. priimtame Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme⁴. Šis bankroto proceso institutas buvo įtvirtintas ir 2001 m. priimtame Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau – ĮBĮ)⁵ bei jį pakeitusiame Lietuvos Respublikos juridinių

1 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316-686/2016“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=58ca8690-7fc3-4f7a-815b-a66a0db22f22>.

2 Vladas Mačys, *Civilinio proceso paskaitos*, Teisų fakulteto leidinys (1924): 395.

3 *Ibid.*

4 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *Lietuvos Aidas*, Nr. 191; 1992, Nr. 29-843.

5 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2001-04-11, Nr. 31-1010; 200.

asmenų nemokumo įstatyme (toliau – JANI)⁶. Tačiau tenka pripažinti, kad kol kas bankroto procesas ne teismo tvarka Lietuvoje taikomas gana retai, nors pastebima tendencija, kad atveju, kai jis vykdomas, daugėja⁷:

1 lentelė. Bankroto procesų skaičius Lietuvoje

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pradėti bankroto procesai	1686	1986	2741	2977	2094	1609
Pradėti bankroto ne teismo tvarka procesai	48	103	179	239	149	187
Bankroto proceso ne teismo tvarka dalis	2,8 %	5,2 %	6,5 %	8 %	7,1 %	11,6 %

Iš esmės bankroto procesas ne teismo tvarka grindžiamas skolininko ir kreditorių susitarimu, kaip ir kokia tvarka turėtų būti vykdomas bankroto procesas. Šio proceso metu sprendimų priėmimas sutelkiamas kreditorių susirinkime, kuriame priimami visi pagrindiniai sprendimai, kuriuos teisminiame bankroto procese įprastai priima teismas. Tačiau praktikoje neretai kyla problemų ne tik dėl kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo. Bankroto procesas ne teismo tvarka vykdomas tik esant įstatyme nustatytoms sąlygoms, dėl kurių aiškinimo ir taikymo praktikoje neretai kyla ginčų. Taip pat nemažai klausimų kyla dėl kreditorių susirinkimo ir teismo kompetencijos apimtį šiame procese.

Šio straipsnio objektas yra bankroto proceso ne teismo tvarka institutas. Straipsnio tikslas – įvertinti bankroto proceso ne teismo tvarka problematiką bei pateikti galimus šių problemų sprendimo būdus. Šiam tikslui atskleisti naudojami tokie uždaviniai: išanalizuoti bankroto ne teismo tvarka inicijavimo tvarką, atskleisti šio proceso sąlygų taikymo problemas teismų praktikoje, išnagrinėti kreditorių susirinkimo ir teismo kompetenciją šiame procese.

Lietuvos teisės doktrinoje bankroto procesui ne teismo tvarka nėra skiriama daug dėmesio, kadangi dažniausiai analizuojamas tik teisminis bankroto procesas. Tam tikrus šio bankroto teisės instituto aspektus nagrinėjo dr. V. Mikuckienė⁸, R. Čiricaite⁹ ir

6 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“ (toliau – JANI), TAR, 2019-06-27, Nr. 2019-10324.

7 Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie LR finansų ministerijos, „Juridinių asmenų bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2020 m. sausio–kovo mėn. apžvalga, 2020 m. gegužės 20 d. Nr. (6.13)D4-710“, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2020-05-18Nemokumo-APZVALGA2020-1-ketv.pdf>.

8 Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 7, 109 (2008): 30–38.

9 Radvilė Čiricaite, „Bankroto bylos iškėlimas Lietuvos Respublikos teisme pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę“, *Teisė* 74 (2010): 80–92, <https://doi.org/10.15388/Teise.2010.0.256>.

kiti autoriai¹⁰. Tačiau doktrinoje yra analizuojamas teismo vaidmuo bankroto procese pagal naująjį nemokumo teisinį reguliavimą¹¹ ir teismo teisė įsiterpti į kreditorių susirinkimo kompetenciją¹². Šiame straipsnyje didžiausias dėmesys skiriamas bankroto teisės srityje formuojamai Lietuvos teismų praktikai.

Straipsnyje taikomi įprasti tokiems tyrimams loginis, istorinis, sisteminis ir apibendrinamasis metodai. Šio straipsnio aktualumą atskleidžia neretai teismų praktikoje kylantys ginčai dėl bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygų, vykdymo tvarkos. Be to, naujasis nemokumo teisinis reguliavimas nustato kitokią bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimo tvarką bei papildomas sąlygas dėl šio proceso pradžios, kurios kol kas nei teismų praktikoje, nei teisės doktrinoje nėra analizuotos. JANĮ parenjamiuose darbuose nauji teisinio reguliavimo pokyčiai taip pat nėra paaikšinti.

1. Bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimas

Sprendžiant dėl bankroto proceso ne teismo inicijavimo, svarbu nustatyti, kaip ir kokia tvarka jis inicijuojamas. 1992 m. priimtas įmonių bankroto įstatymas nustatė, kad sprendimą dėl neteisminės bankroto procedūros taikymo gali priimti kreditorių susirinkimas, susitaręs su skolininku, jeigu šiam sprendimui atviru balsavimu pritarė kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 4/5 visų skolininko neįvykdytų finansinių įsipareigojimų (taip pat ir tuos, kurių mokėjimo terminai nesuėję) sumos, esančios sprendimo priėmimo dieną¹³. Taigi, bankroto proceso ne teismo tvarka pradėjimas buvo siejamas su skolininko ir kreditorių susitarimu, kai iš esmės absoliuti kreditorių dauguma pritaria tokiam procesui.

ĮBĮ reglamentavo, kad įmonės vadovas, savininkas (savininkai), siekiantys kreditorių sutikimo, jog bankroto procesas vyktų ne teismo tvarka, siūlymą bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka privalo pranešti raštu kiekvienam kreditoriui, kartu nurodydami kreditorių susirinkimo datą ir vietą. Taigi, įstatymas nustatė specialią bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimo tvarką, pagal kurią turėjo būti šaukiamas kreditorių susirinkimas.

10 Salvija Kavalnė, Vilija Mikuckienė, Rimvydas Norkus, ir Rimvydas Velička, *Bankroto teisė. Pirmoji knyga* (Justitia, 2009); Tanel Kerikmäe, Kristi Joamets, Janis Pleps, Anita Rodiņa, Tomas Berkmanas, ir Edita Gruodytė, *The Law of the Baltic States* (Springer, 2017); Remigijus Jokubauskas, „Alternative Dispute Resolution in Insolvency Disputes“, *Socialinių mokslų studijos* 9, 2 (2017): 244–265; Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019): 203–216, <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.112.11%0D>; Vigintas Višinskis ir Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 442–456, <https://doi.org/10.13165/JUR-19-26-2-11>; Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“, *Teisė* 113 (2019): 108–122, <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.113.6>.

11 Višinskis ir Jokubauskas, *supra note*, 10.

12 Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *supra note*, 10.

13 1992 m. rugsėjo 15 d. priimto Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo Nr. I-2880 4 straipsnis.

Šiuo metu galiojantis JANĮ detaliai nereglamentuoja bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimo procedūros. JANĮ 8–9 straipsniuose nustatyta, kad pranešime apie ketinimą inicijuoti nemokumo bylą turi būti nurodoma ir galimybė bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka.

Manytina, kad tokiu atveju juridinio asmens vadovas, turintis teisę¹⁴ ir pareigą¹⁵ inicijuoti įmonės nemokumo procesą, turėtų informuoti pranešimais visus skolininko kreditorius apie galimybę pradėti bankroto procesą ne teismo tvarka. Tokiame pranešime turėtų būti nurodoma pagrindinė informacija, būtina sušaukti susirinkimą: susirinkimo data ir vieta. ĮBĮ nustatė, kad toks pranešimas turi būti pateikiamas raštu. Atsižvelgiant į informacinių technologijų plėtrą ir elektroninių dokumentų teisinę galią¹⁶, manytina, kad toks pranešimas galimas ne tik raštu, bet ir elektroninių ryšių priemonėmis. Tokiu atveju turi būti užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galimybė nustatyti asmens tapatybę¹⁷. Elektroniniais ryšiais perduodamos informacijos ypatumai ir elektroninių įrodymų saugojimo ir vertinimo problemos analizuojamos teisės doktrinoje¹⁸.

Nepaisant to, JANĮ 8–9 straipsniuose nenumatyta, kaip turi būti priimamas sprendimas bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka. Įstatymas nustato tik tai, kokia skolininko kreditorių dauguma turi pritarti tokiam sprendimui. Tačiau nėra reglamentuojama nei sprendimo priėmimo procedūra, nei tai, kokia forma turi būti išreiškiama kreditorių valia. Pažymėtina, kad iš JANĮ projekto parengiamųjų raštų¹⁹ matyti, jog pirminiam JANĮ projekto 11 straipsnio 3–4 dalyse buvo detaliam reglamentuojama kreditorių sprendimo vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka priėmimo procedūra ir balsavimas²⁰. Autorių nuomone, kreditorių sprendimas pradėti bankroto procesą ne teismo tvarka ir turėtų būti priimamas būtent kreditorių

14 JANĮ 4 straipsnis.

15 JANĮ 5 straipsnis.

16 „Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. liepos 23 d. reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB“, *Of L* 257, 28.8.2014, 73–114, <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/910/oj>.

17 JANĮ 8 straipsnio 1 dalis.

18 Remigijus Jokubauskas ir Marek Świerczyński, „Impact of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence in Civil and Administrative Law“, *Global Journal of Comparative Law* 9, 1 (2020): 1–16, <https://doi.org/10.1163/2211906X-00901001>; Remigijus Jokubauskas ir Marek Świerczyński, „Is Revision of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence Already Needed?“, *Utrecht Law Review* 16, 1 (2020): 13–20, <http://doi.org/10.36633/ulr.525>.

19 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo 2018 m. kovo 6 d. projektas, reg. Nr. 18-2391“, LRS, žiūrėta 2020 m. liepos 1 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/T/TAP/007df471214f11e88a05839ea3846d8e?fwid=-fa58hpbcc>.

20 Kreditorių susirinkimas turi vykti ne anksčiau kaip po 7 dienų ir ne vėliau kaip po 20 dienų nuo šio straipsnio 2 dalyje nurodyto kreipimosi išsiuntimo kreditoriams dienos. Sprendimas bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka laikomas priimtu, jeigu jam pritarė kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 3/4 visų juridinio asmens turimų įsipareigojimų, įskaitant ir tuos, kurių mokėjimo terminai nepasibaigę, sumos, esančios sprendimo priėmimo dieną.

susirinkime, kurį turėtų sušaukti skolininko juridinio asmens vadovas. Pažymėtina, kad pagal JANĮ kreditoriai kaip visuma savo valią nemokumo proceso klausimais gali išreikšti tik balsuodami kreditorių susirinkime (komitete)²¹. Tokia sprendimų priėmimo procedūra (balsuojant kreditorių susirinkime) užtikrintų kreditorių lygia-teisiškumą ir galimybę tokio sprendimo teisėtumą patikrinti teismine tvarka.

Vis dėlto praktikoje, net ir galiojant aiškiai ĮBĮ nustatyta bankroto proceso ne teismo inicijavimo tvarkai, kildavo ginčų. Atsižvelgiant į teisinio reguliavimo pokyčius, autorių nuomone, tokių ginčų gali kilti ir taikant JANĮ. Todėl tikslinga aptarti teismų praktiką šioje srityje.

Dažniausiai praktikoje klausimų ir ginčų kildavo dėl to, kokie asmenys turi būti informuojami apie ketinimą bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka, kokios yra netinkamo kreditorių informavimo (neinformavimo) pasekmės.

Pripažįstama, kad informuoti visus skolininko kreditorius inicijuojant neteisminę bankroto procedūrą ypač svarbu, kadangi šio proceso metu bankrotas vykdomas bendru įmonės ir jos kreditorių susitarimu ir visi klausimai sprendžiami kreditorių susirinkime²². Apie ketinimą vykdyti bankroto procedūras ne teismo tvarka turi būti informuotas kiekvienas skolininko kreditorius, neatsižvelgiant į jo finansinio reikalavimo įmonei dydį. JANĮ, skirtingai nei ĮBĮ, nenustato kreditoriaus sąvokos. Sistemškai aiškinant bendrąją kreditoriaus sąvoką prievolių teisėje ir JANĮ 11 straipsnio 3 dalį, manytina, kad kreditoriais laikomi visi turtinį reikalavimą skolininkui turintys asmenys, nepaisant to, ar mokėjimo terminas yra pasibaigęs, ar ne.

Praktikoje kyla klausimas, ar juridinio asmens vadovas turi informuoti apie galimybę inicijuoti bankroto proceso ne teismo tvarka įmonės savininkus. Teismų praktikoje pabrėžiama pačios įmonės informavimo svarba ir bankroto procedūrų ne teismo tvarka inicijavimo atveju²³. Taigi, ne tik kreditoriams, bet ir įmonės savininkams turi būti pranešta apie siūlymą bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka²⁴. Viena vertus, įmonės dalyvių informavimas gali būti siejamas su aplinkybe, kad jie galėtų pateikti papildomą reikšmingą informaciją apie įmonės kreditorius. Kita vertus, įmonės savininkai sprendimo dėl bankroto proceso ne teismo bankroto tvarka nepriima, kadangi tai yra išimtinė kreditorių kompetencija.

Kita praktikoje kylanti problema yra tinkamo kreditorių informavimo klausimas. Tinkamai informuoti kreditorius turi įmonės vadovas. Aiškinant ĮBĮ 12 straipsnyje

21 JANĮ 47, 54 straipsniai.

22 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302-313/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d9777cdc-cc7c-4e29-baed-1e52b4706974>.

23 „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-632-178/2015“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=16e3223b-897b-4517-864a-70cbe2b3f427>.

24 „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-464-823/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=2d80afe7-3aca-42f8-9277-da3968982b5d>.

įtvirtintą tvarką, buvo pripažįstama, kad pareiga informuoti kreditorius negali būti vykdoma formaliai, atsižvelgiant į kreditorių informavimo pobūdį ir galimybes pasirengti kreditorių susirinkimui²⁵. Pavyzdžiui, reikėtų įvertinti atvejus, kai kreditorius yra užsienio valstybėje, prieš kiek laiko kreditoriui išsiųstas pranešimas, kada kreditorius jį faktiškai gavo, ar terminas buvo pakankamas pasirengti kreditorių susirinkimui ir pan. Kreditorių informavimas apie siūlymą pradėti neteisminę bankroto procedūrą itin svarbus dėl neteisminio ir teismo bankroto procesų skirtumų, susijusių su kreditorių teisių ir pareigų mastu. Šio proceso metu bankroto procedūrų teisėtumo kontrolę tiesiogiai vykdo teismas, o neteisminiame bankroto procese teismo kompetencijai skirtus klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas²⁶.

Įstatymas nereglamentuoja nei tokio kreditorių informavimo formos, nei netinkamo informavimo pasekmių. Sprendžiant dėl tinkamo informavimo vertinimo, pripažįstama, kad smulkūs, neesminiai procesinio pobūdžio pažeidimai nėra pagrindas vertinti, kad procedūra buvo neteisėta. Tokiu atveju vertinant, ar pažeidimas nėra esminis, atsižvelgiama į svarstomo klausimo pobūdį, jo sukiamas teises pasekmes ir tai, ar konkretus pažeidimas galėjo pažeisti kitų suinteresuotų asmenų teises. Taip pat reikšminga, kad bankroto byloje esantis viešasis interesas negali pasireikšti tik vieno jo aspekto – kreditorių (ar vieno jų) teisių suabsoliutinimu, ignoruojant kitą aspektą – procedūros teisėtumą²⁷.

Teismų praktikoje taikant ĮBĮ 12 straipsnio 3 dalį, išaiškinta, kad įstatymas imperatyviai nereglamentuoja, prieš kiek laiko iki planuojamo kreditorių susirinkimo turi būti informuoti įmonės kreditoriai, todėl reikalavimas pranešti kiekvienam kreditoriui apie siūlymą bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka neturėtų būti vertinamas vien formaliai. Laikotarpis nuo tokio pranešimo gavimo iki kreditorių susirinkimo turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į tai, ar jis konkrečioje situacijoje buvo protingas bei pakankamas tinkamai pasiruošti ir dalyvauti kreditorių susirinkime²⁸. Tam tikri kreditorių informavimo apie bankroto procesą standartai suformuoti byloje *Zavodnik prieš Slovėniją*²⁹.

25 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-866-823/2016“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=fdc3b437-e38d-4221-98a7-567b705b4739>.

26 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-721-381/2016“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=f5676a9c-172f-4a60-b98b-28794c653f8e>.

27 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-866-823/2016“, *supra note*, 25.

28 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1355-381/2016“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=773313f1-3dc9-4b32-b9e5-9e954ea759ac>.

29 „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gegužės 21 d. sprendimas byloje *Zavodnik prieš Slovėniją*, pareiškimo Nr. 53723/13“, HUDOC, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154537>.

Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad kreditorius pranešimą apie šaukiamą kreditorių susirinkimą gavo likus dviem dienoms iki susirinkimo (viena jų – nedarbo diena). Teismas pripažino, kad toks trumpas terminas negali būti vertinamas kaip pakankamas ir protingas kreditoriams pasiruošti ir dalyvauti kreditorių susirinkime³⁰. Tačiau, atsižvelgus į aplinkybių visumą (ginčijamame kreditorių susirinkime dalyvavo kreditoriai, kurių finansiniai reikalavimai sudarė 81,32 proc. visų kreditorinių reikalavimų sumos, kreditoriaus reikalavimas sudarė tik 3,51 proc. visų kreditorinių reikalavimų sumos, į bendrą skolininko finansinių reikalavimų sumą įtraukti visi kreditoriai), teismas sprendė, kad nustatytas pažeidimas yra neesminis³¹. Kitoje byloje nustatyta, kad kreditorių susirinkime nutarimas dėl bankroto procedūros ne teismo tvarka įmonei vykdomo priimtas kreditorių, kurių finansiniai reikalavimai sudaro 80,99 proc. visų kreditorinių reikalavimų sumos, balsų dauguma. Kreditoriaus, kuris nebuvo tinkamai informuotas, reikalavimas sudarė 2,31 proc. visų kreditorinių reikalavimų sumos. Teismas nenustatė, kad kiti įmonės kreditoriai būtų pateikę teismui skundus dėl ginčo kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais. Todėl teismas sprendė, kad minėto kreditoriaus netinkamas informavimas nėra pagrindas bankroto proceso ne teismo tvarka iškelimą pripažinti neteisėtu³².

Praktikoje pasitaikė ir atvejų, kai teismas pripažino netinkamą kreditorių informavimą esminiu pažeidimu. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad, siūlant priimti nutarimą dėl įmonės bankroto procedūrų vykdymo ne teismo tvarka bei informuojant apie vykstantį kreditorių susirinkimą, kuriame bus svarstomas bankroto procedūrų vykdymo ne teismo tvarka klausimas, vadovautasi neaktualiui įmonės kreditorių sąrašu ir mažiausiai trys kreditoriai nebuvo informuoti nei apie siūlymą bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka, nei apie kreditorių susirinkimą. Teismas pripažino, kad tokie procedūriniai pažeidimai negali būti pripažinti neesminiais, kadangi jais paneigta dalies kreditorių teisė įvertinti įmonės perspektyvas prieš pradėdant bankroto procedūrą³³.

Vykdam bankroto procesą ne teismo tvarka, suinteresuotiems asmenims užtikrinama teisė kreiptis į teismą, jeigu jų netenkina kreditorių susirinkimo priimami nutarimai³⁴. Tačiau kyla klausimas, ar individualios įmonės savininko kreditorius turi teisę

30 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1355-381/2016“, *supra note*, 28.

31 *Ibid.*

32 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1083-553/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=4126f98d-dd82-4f41-a90c-b18f9aabc156>.

33 „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1124-330/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=c1be659f-9526-4229-bf97-549fe66247c3>.

34 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-484-219/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=385bd7a3-9581-40d5-9c31-b9335ec8b98f>.

ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimą vykdyti bankroto procedūrą ne teismo tvarka. Pripažįstama, kad įmonės savininko, kaip fizinio asmens, kreditoriai įstoja į bankroto bylą (įtraukiant ir procesą ne teismo tvarka), pareikšdami savo finansinius reikalavimus, tačiau inicijuoti individualios įmonės bankroto bylą gali tik šios įmonės, bet ne jos savininko, kreditoriai. Tai, be kita ko, reiškia, kad individualios įmonės savininko kreditoriai nedalyvauja priimant nutarimą individualios įmonės bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka, taigi, priešingai nei įmonės kreditoriai, neturi ir teisės balsuoti dėl bankroto proceso, kuris vyks ne teismo tvarka. Dėl šios priežasties individuali įmonė ar jos savininkas neturi pareigos pranešti savo kreditoriams apie ketinimą spręsti dėl individualios įmonės bankroto procedūrų vykdymo ne teismo tvarka³⁵. Taigi, individualios įmonės vadovas, siekdamas inicijuoti individualios įmonės bankroto procesą ne teismo tvarka, turi informuoti tik įmonės, bet ne savo kreditorius³⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad reikšmingus bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimui veiksmus atlieka juridinio asmens vadovas. Tačiau šis bankroto procesas gali būti pradedamas tik esant kreditorių valiai, kadangi nesant kreditorių valios, bankroto procesas ne teismo tvarka yra negalimas. Siekdamas pradėti šį procesą, juridinio asmens vadovas turėtų informuoti visus įmonės kreditorius apie šaukiamą kreditorių susirinkimą. Sprendžiant dėl kreditorių informavimo apie tokių kreditorių susirinkimą, turėtų būti remiamasi šioje srityje formuojama teismų praktika, užtikrinančia realų kreditorių žinojimą apie kreditorių susirinkimą ir galimybę jame dalyvauti. Kita vertus, neesminiai, mažareikšmiai procesiniai pažeidimai neturėtų kliudyti veiksmingam bankroto procesui ne teismo tvarka.

2. Bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygos

Bankroto procesas ne teismo tvarka gali vykti tik esant konkrečioms įstatyme nustatytoms sąlygoms. Analizuojant šio proceso teisinio reglamentavimo kaitą, matyti, kad jis leidžiamas tik esant reikšmingų aplinkybių visumai. 1992 m. priimtas įmonių bankroto įstatymas nustatė, kad skolininkas arba kreditoriai gali nesikreipti į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo, jeigu: 1) skolininkui nėra iškeltų bylų teismuose; 2) balanse apskaityto turto vertė nėra mažesnė už skolintą kapitalą; 3) skolininkas arba valdymo organas, kurio kompetencijai priklauso sprendimo dėl įmonės reorganizavimo ar likvidavimo priėmimas, viešai pasiskelbia apie nesugebėjimą įvykdyti finansinius įsipareigojimus ir raštu apie tai praneša kiekvienam kreditoriui, nurodydamas įmonės pavadinimą, pirmojo kreditorių susirinkimo datą ir vietą³⁷. Taigi,

35 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-484-219/2017“, *supra note*, 34

36 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-7-330/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=edcfe22cd8ed-4a7d-9fe6-4bc435b2367f>.

37 1992 m. rugsėjo 15 d. priimto Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo Nr. I-2880 4 straipsnis.

galima teigti, kad iš pradžių galimybė vykdyti šį procesą buvo siejama ne tik su ginčų tarp skolininko ir kreditorių nebuvimu, bet ir skolininko mokumo reikalavimu ir tam tikrais procesiniais veiksmais (viešas paskelbimas apie negalėjimą vykdyti finansinių įsipareigojimų, kiekvieno kreditoriaus informavimas).

JANĮ 11 straipsnio 1 dalis nustato, kad bankroto procesas gali būti vykdomas ne teismo tvarka, jeigu sprendimo bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka priėmimo dieną yra tenkinamos šios sąlygos: 1) teismuose nėra iškelta bylų ar nevyksta išankstinis ginčų nagrinėjimas ne teismo tvarka, kuriuose juridiniam asmeniui pareikšti turtiniai reikalavimai, taip pat reikalavimai, susiję su darbo santykiais; 2) į juridinio asmens turtą nėra nukreiptas išieškojimas pagal teismų ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus; 3) nėra atliekamas mokestinis tyrimas ar mokestinis patikrinimas Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka. Iš esmės minėtos sąlygos buvo nustatytos ir ĮBĮ. Tačiau JANĮ nustato papildomą sąlygą dėl mokestinio tyrimo ar mokesstinio patikrinimo atlikimo. Visos įstatyme nustatytos sąlygos yra neigiamos, todėl bent vienai jų esant (išskyrus JANĮ 11 straipsnio 2 dalyje nustatytą išimtį), bankroto procesas ne teismo tvarka negali būti vykdomas³⁸. Teismų praktikoje, aiškinant sąlygas dėl bankroto ne teismo tvarka, pripažinta, kad jas nustatančios normos yra imperatyvios³⁹ ir negali būti aiškinamos plečiamai⁴⁰.

Iš esmės, aiškinant JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, galima teigti, kad pagrindinis jų tikslas – užkirsti kelią piktnaudžiauti bankroto procesu. Pavyzdžiui, esant skolininko ir kreditoriaus ginčui, kiti skolininko kreditoriai negali pradėti bankroto proceso ne teismo tvarka, nes tokiu atveju būtų pažeisti kreditoriaus, kuris bylinėjasi su skolininku, interesai. Šių sąlygų egzistavimas užtikrina, kad visi skolininko kreditoriai ginami vienodai.

Bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygų aiškinimas turėtų būti siejamas ne su įmonės ūkinės veiklos laisve, o su valstybės pareiga kuo efektyviau ginti nemokios, t. y. nebegalinčios vykdyti ūkinės veiklos, įmonės kreditorių interesus. Įmonės nemokumo atveju valstybė siekia užtikrinti ūkinių santykių stabilumą ir patikimumą, įmanomai operatyviai apsaugoti įmonės kreditorių, taip pat ir jos darbuotojų, paties skolininko, valstybės institucijų interesus⁴¹. Taigi, JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos aiškinamos kaip valstybės intervencija į komercinius ūkio subjektų santykius kilus nemokumo problemoms.

38 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-342-381/2020“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f185181f-5a9f-4b65-ab6c-8b1baeb5182b>.

39 *Ibid.*

40 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-685-330/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c2a77fac-821b-4daa-a6e7-d2e78a77a711>.

41 „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1707/2012“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=015d85bc-3dae-4948-84a6-3128568d7fc8>.

Bankroto proceso ne teismo tvarka pradėjimas yra sudarytas iš kelių etapų: kreditorių informavimo apie tokią galimybę ir kreditorių balsavimo kreditorių susirinkime. Praktikoje kyla klausimas, kokių momentu turi būti sprendžiama, ar nėra JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytų sąlygų (ar informuojant kreditorius, ar kreditoriams susirinkus į kreditorių susirinkimą). Turtinių reikalavimų ar išieškojimų ne ginčo tvarka nebuvimas svarbus ne pranešimų kreditoriams išsiuntimo metu, bet kreditorių susirinkime priimant nutarimą dėl įmonės bankroto ne teismo tvarka vykdymo⁴². Todėl atitinkamai turėtų būti aiškinamos ir kitos sąlygos dėl bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimo.

Sprendžiant dėl JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytų sąlygų taikymo, svarbu tai, kad jų egzistavimas nebūtinai užkerta kelią bankroto procesui ne teismo tvarka. JANĮ 11 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu nėra tenkinamos šio straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos, bankroto procesas gali būti vykdomas ne teismo tvarka tik tuo atveju, jeigu mokesčių administratorius, ieškovas ir (ar) išieškotojas sutinka. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas, net ir esant vienai ar kelioms JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytoms sąlygoms, bankroto procesą ne teismo tvarka leidžia, jei suinteresuotas asmuo tam pritaria. Pavyzdžiui, vien aplinkybė, kad byla pagal skolininko kreditoriaus ieškinį skolininkui nagrinėjama teisme, neužkerta kelio šiam procesui, jei toks kreditorius aiškiai išreiškia savo sutikimą dėl bankroto proceso ne teismo tvarka vykdymo. Autorių nuomone, tokiu būdu įstatymų leidėjo pozicija leidžia suinteresuotiems asmenims patiems nuspręsti, ar įmonės bankrotas ne teismo tvarka jų teisių ir teisėtų interesų nesuvaržys labiau nei kitos nemokumo procedūros ir skatina rinkos dalyvius dažniau naudotis šiuo institutu. Toliau aptariamos bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygų taikymo problemos.

2.1. Turtiniai ginčai tarp įmonės ir kreditorių

Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad bankrotas ne teismo tvarka yra įmonės bankroto „taikus“ vykdymas⁴³. Toks „taikus“ bankroto procesas siejamas su tuo, kad įmonės veikla yra užbaigiama ir kreditorių reikalavimai patenkiami įmonės ir kreditorių kaip visumos susitarimu, išvengiant įmonės ir kreditorių ginčų. Taigi įmonės ir jos kreditorių ginčų nebuvimas yra pagrindinė bankroto proceso ne teismo tvarka sąlyga. Apie bankroto procedūrų vykdymą ne teismo tvarka tikslinga kalbėti tada, kai bent jau bankroto bylos iškėlimo stadijoje neįkyla ginčų, t. y. kai kreditoriai ir įmonės savininkai sutaria dėl galimybės bankroto procedūras atlikti patiems. Teisinių konfliktų egzistavimas, nepriklausomai nuo jų baigties, iš esmės nesuderinamas su bankroto procedūrų, vykdomų ne teismo tvarka, pobūdžiu ir tikslais,

42 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302-313/2017“, *supra note*, 22.

43 Mikuckienė, *supra note*, 8.

kadangi tarp įmonės savininkų ir kreditorių nėra reikiamo bendro sutarimo⁴⁴. Todėl siekiama užtikrinti, kad įmonės bankroto procedūra ne teismo tvarka būtų pradeda ma tik tada, kai tarp skolininko ir jo kreditorių nėra turtinių ginčų⁴⁵.

Lingvistiškai aiškinant JANĮ 11 straipsnio 1 dalies 1 punktą, matyti, kad įstatymas turtinių ginčų nagrinėjimą sieja ne tik su teisminių, bet ir neteisminių ginčų nagrinėjimu. Tai reiškia, kad turtinių ginčų nagrinėjimas ikiteisminio ginčų nagrinėjimo institucijose, pavyzdžiui, darbo ginčų komisijoje patenka į šią normą. Aiškinant pirmąjį reikalavimą, taip pat kyla klausimas, ar į jo taikymo sritį patenka ir ginčų nagrinėjimas ne teisminėse institucijose, pavyzdžiui, komerciniame arbitraže. Autorių nuomone, šios normos tikslai siejami su jokių skolininko ir kreditorių turtinių ginčų nebuvimu, todėl komercinio arbitražo teisme nagrinėjami ginčai taip pat turėtų patekti į šios sąlygos taikymo sritį. Tačiau kyla klausimas, koks turinys ginčų pobūdis patenka į šios normos taikymo sritį. Pavyzdžiui, ar skolininko ir kreditoriaus ginčas, nepradėjęs jo ginčus nagrinėjančiose institucijose, galėtų būti klūstis vykdyti šį procesą? Teismų praktikoje pripažįstama, kad ir ginčas tarp įmonės ir kreditorių dėl netinkamo sutartinių prievolių vykdymo, teikiant pretenzijas, reiškia ginčus, todėl bankrotas ne teismo tvarka negalimas⁴⁶. Tačiau, autorių nuomone, tokiu atveju reikia įsitikinti, kad ginčas tarp skolininko ir kreditoriaus iš tikrųjų vyksta ir tai būtų nesuderinama su bankroto proceso ne teismo tvarka tikslais. Taip pat diskutuotina, kad į šios sąlygos taikymo sritį patenka atvejai, kai byla tarp skolininko ir kreditoriaus išnagrinėta, tačiau galioja procese pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, t. y. tarp šalių ginčo nebėra, bet tęsiasi laikinųjų apsaugos priemonių galiojimas iki sprendimo įvykdymo.

JANĮ 11 straipsnio 1 dalies 1 punktą siejamas tik su *turtiniais ginčais*. Nei ĮBĮ, nei JANĮ neapibrėžia turtinio ginčo sąvokos. Šios sąvokos nėra ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – CPK). Teisės teorijoje ir teismų praktikoje sąvoka „turtinis ginčas“ aiškinamas kaip ginčas dėl turto arba ginčas, tiesiogiai susijęs su turto, o neturtiniai ieškiniai aiškinami kaip ieškiniai, kuriuose turtinis interesas negali būti išreikštas pinigų suma⁴⁷. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad neturtiniais ieškiniiais paprastai pripažintini ieškiniai dėl pripažinimo ir teisinių santykių modifikavimo, kurie pareikšti ne dėl turto ar neturi tiesioginio ryšio su kokiu nors

44 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-866-823/2016“, *supra note*, 25; „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-633-381/2020“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesaspren dimupaiska/tekstas.aspx?id=a9da8d95-db04-42d1-8771-4ec769ddfaa7>.

45 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-520-881/2020“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesaspren dimupaiska/tekstas.aspx?id=0bb9f70f-7b29-4b15-ac23-89c2b0ea7308>.

46 *Ibid.*

47 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231/2012“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesaspren dimupaiska/tekstas.aspx?id=2a475363-a5bd-4fb7-9a2d-afb9bc9ceb45>.

konkrečiu turtu. Tuo atveju, jeigu ieškinyje ieškovas reiškia reikalavimą, kurio patenkinimo atveju jam tiesiogiai priteisiamas turtas (lėšos, akcijos, daiktas, kt.), toks ieškinyš kvalifikuotinas kaip turtinis⁴⁸. Taigi į JANĮ 11 straipsnio 1 dalies 1 punkto taikymo sritį patenka tik ginčai, kurie yra tiesiogiai susiję su turtu.

2.2. Nukreiptas išieškojimas į įmonės turtą

Šios sąlygos tikslas nėra atriboti (ar identifikuoti) konkretų skolų išieškojimo būdą (pagal teismo ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus, pagal išieškojimą vykdančią subjektą (antstolis ar kita institucija) ir pan.), bet užtikrinti, kad įmonės bankroto procedūra ne teismo tvarka būtų pradeda tik tada, kai tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių nėra kilusių turtinių ginčų⁴⁹. Taigi ši sąlyga siejama su išieškojimo nukreipimu į juridinio asmens turtą. Todėl, pavyzdžiui, aplinkybė, kad kreditoriumi yra priimtas naudingas įsiteisėjęs teismo sprendimas, nėra pagrindas šios sąlygos taikymui.

Vienoje byloje nustatyta, kad situacija, kai vienai iš taikos sutarties šalių nesilaikant taikos sutarties sąlygų, kita taikos sutarties šalis kreipiasi dėl vykdomojo rašto išdavimo, ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalies nuostatų tikslo ir paskirties aiškinimo kontekste yra prilyginama išieškojimo iš skolininko procesui, nors vykdomasis raštas dar nėra išduotas⁵⁰. Šiuo atveju aktualu tai, kad kreditorius kreipėsi dėl vykdomojo rašto išdavimo, kitai šaliai pažeidus taikos sutarties sąlygas. Taikos sutarties šaliai kreipiantis į teismą dėl to, kad kita taikos sutarties šalis nevykdo taikos sutarties sąlygų ir pastarajai apie tai neabejotinai žinant, nekyla abejonių, kad toks vykdomasis raštas bus išduotas⁵¹. Pagal CPK 646 straipsnio 1 dalį, vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, išieškotojui pagal rašytinį pareiškimą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą. Vien tas faktas, kad vienas iš kreditorių yra pradėjęs ir vykdo priverstinio išieškojimo procedūrą, rodo tai, kad gera valia nesusitarta dėl skolos mokėjimo⁵². Tai reiškia, kad ši sąlyga aiškinama ne tik kaip draudžianti tiesiogiai vykdomą išieškojimą, bet ir kaip apimanti vykdomojo rašto išdavimo kreditoriui faktą, kadangi šis

48 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-264/2011“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=225bc656-3b43-4e35-8255-7f12a6d85f3f>.

49 „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1495-781/2019“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e72c0c98-0cd3-43a3-9d0b-c11849f906a6>.

50 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1450-381/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=20d87e0c-fe43-42be-b563-627cdad6f2ac>.

51 *Ibid.*

52 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-285-553/2020“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ceb04023-b59f-439f-baaf-34d1eac7f84a>.

veiksmas pats savaime patvirtina esant galiojančiam ir nepasibaigusiam bendrovės turtiniam ginčui, galinčiam suponuoti vykdymo proceso inicijavimą bei išieškojimą iš skolininko⁵³. Kitaip tariant, išieškojimo materialinis teisinis pagrindas neturi reikšmės, svarbus yra pats išieškojimo pagal vykdomąjį dokumentą faktas⁵⁴.

Tačiau abejotina, ar vien vykdomojo rašto išdavimas atitinka minėtos sąlygos tikslus. Priverstinio vykdymo veiksmai atliekami tik pateikus vykdomąjį dokumentą antstoliui vykdyti (CPK 650 straipsnis). Tačiau pats vykdomojo dokumento padavimo antstoliui vykdyti faktas nereiškia priverstinio vykdymo veiksmų atlikimo, kadangi pagal CPK 651 straipsnį antstolis turi vykdomąjį dokumentą priimti vykdyti. Todėl JANĮ 11 straipsnio 1 dalies 2 punktą turėtų būti taikomas tuo atveju, kai išieškotojas vykdomąjį dokumentą pateikė vykdyti antstoliui ir jis tokį dokumentą priėmė vykdyti.

Traktuojama, kad vykdymo procesas pradėtas, kai mokesčių administratorius per Piniginių lėšų apribojimų informacinę sistemą pateikė kredito įstaigoms mokėjimo nurodymą dėl įmonės eilinių įmokų į valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą priverstinio išieškojimo. Nurodžius priverstinai nurašyti skolininko pinigines lėšas ir disponavimo pinigėmis lėšomis apribojimus pateikus Piniginių lėšų apribojimų informacinei sistemai, laikytina, kad vykdymo procesas prasidėjo⁵⁵.

CPK nenustato baigtinio vykdomųjų dokumentų sąrašo (CPK 587 straipsnio 1 dalies 10 punktą). Tai reiškia, kad specialūs įstatymai gali nustatyti, kad konkretus sprendimas (dokumentas) yra laikomas vykdomuoju dokumentu. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad mokesčių administratoriaus nurodymas nurašyti mokesstinę nepriemoką iš įmonės yra vykdomasis dokumentas, kuris reiškia tarp įmonės skolininkės ir kreditorės mokesčių administratoriaus kilusį turtinį ginčą⁵⁶.

Į minėtos sąlygos taikymą patenka ir atvejai, kai kreditorių susirinkimo, kuriame buvo nuspręsta dėl bankroto procedūrų atsakovei vykdymo ne teismo tvarka, metu asmuo turėjo išduotą vykdomąjį dokumentą, išieškojimas pagal kurį nebuvo pradėtas ne dėl išieškotojo valios, o dėl to, kad vykdymo veiksmai buvo laikinai sustabdyti teismo⁵⁷.

53 „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1354-781/2019“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=962d3c41-bd9b-474e-aada-8222736fed42>.

54 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1744-407/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c991efb1-6173-40a8-9609-9a2fa910c7d4>.

55 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302-313/2017“, *supra note*, 22.

56 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-729-407/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=546871aa-1fd6-48f4-a316-c49911e8fa82>.

57 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-504-823/2018“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a58eb350-8285-4c7d-8bdd-84f757fbad4a>.

2.3. Atliekamas mokestinis tyrimas ar mokestinis patikrinimas

Ši sąlyga nebuvo nustatyta ĮBĮ. Nors iš JANĮ parengiamųjų darbų nėra aiškūs šios sąlygos tikslai, autorių nuomone, ji skirta užtikrinti sklandų mokesčių administravimą ir garantuoti, kad bankroto procesas ne teismo tvarka būtų pradedamas, tik kai mokesčių administratorius neatlieka minėtų mokesčių administravimo veiksmų.

Mokestinis patikrinimas yra mokesčių administratoriaus atliekamas mokesčių mokėtojo patikrinimas siekiant kontroliuoti, kaip mokesčių mokėtojas vykdo mokesčių įstatymų reikalavimus mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo, sumokėjimo, o įstatymų numatytais atvejais – ir kitose srityse⁵⁸. Mokestinis tyrimas apibrėžiamas kaip mokesčių administratoriaus atliekama mokesčių mokėtojo veiklos stebėseną, apimanti pateiktų mokesčių deklaracijų, muitinės deklaracijų, dokumentų ir kitos apie mokesčių mokėtoją turimos informacijos analizę, mokesčių mokėtojų vizitavimą, jų veiklos kontrolę, siekiant nustatyti ir pašalinti trūkumus bei prieštaravimus mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo srityje⁵⁹. Taigi, tiek mokestinis patikrinimas, tiek tyrimas siejamas su kompleksiniais mokesčių administratoriaus atliekamais veiksmais, siekiant įvertinti, kaip mokesčių mokėtojas vykdo iš mokesčių teisinių santykių kylančius įsipareigojimus. Šių procesų rezultatai susiję su mokesčių prievolių vykdymo tinkamumu. Todėl jiems esant, gali būti nustatyti mokesčių mokėtojo mokesčių prievolių netikslumai, kurie galėtų lemti ginčus ateityje.

3. Kreditorių susirinkimo kompetencija

JANĮ 12 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bankroto procesą vykdant ne teismo tvarka, teismo kompetencijai skirtus klausimus sprendžia kreditorių susirinkimas. Taigi, bankroto procese ne teismo tvarka visi klausimai pirmiausia turi būti sprendžiami kreditorių susirinkime⁶⁰. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nemokumo administratorių skiria kreditorių susirinkimas, o 3 dalyje reglamentuojama, kad bankroto procesą vykdant ne teismo tvarka, *mutatis mutandis* taikomos šio įstatymo nuostatos, reguliuojančios bankroto procesą teismo tvarka, išskyrus nuostatas dėl nemokumo administratoriaus atrankos ir teismo skiriamų procesinių baudų. Tai reiškia, kad JANĮ kreditorių susirinkimui iš esmės suteikia šiame įstatyme ir CPK nustatytą teismo kompetenciją, išskyrus nustatytas išimtis dėl nemokumo administratoriaus atrankos ir teismo skiriamų procesinių baudų.

Viena vertus, kreditorių kompetencija bankroto proceso ne teismo tvarka metu yra teisiškai ir ekonomiškai motyvuota – kreditoriams kaip visumai leidžiama nuspręsti dėl šio proceso eigos ir tvarkos, taip leidžiant sumažinti ir valstybės kaštus nemokumo

58 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 2 straipsnio 23 punktas.

59 *Ibid.*, 2 straipsnio 24 punktas.

60 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316-686/2016“, *supra note*, 1.

procesu. JANĮ nustatytos kreditorių susirinkimo kompetencijos išimties lemia siaurą tokių išimčių aiškinimą. Kita vertus, bankroto procesas pasižymi viešuoju interesu, kurio apsaugą įprastai vykdo teismas ir jame priimami reikšmingas ekonomines ir teises pasekmes sukeliantys sprendimai. Todėl praktikoje neatsitiktinai kyla problemų dėl kreditorių susirinkimo kompetencijos ribų šiame procese. Autorių nuomone, kreditorių susirinkimo kompetencija yra ribota bankroto proceso eigai reikšmingų klausimų sprendimu ir į ją nepatenka klausiami, kuriuos išimtiniai gali spręsti tik teismas kaip valstybės institucija, pavyzdžiui dėl turto arešto taikymo ar panaikinimo⁶¹. Taip pat kyla klausimas, ar kreditorių susirinkimas turi kompetenciją pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu. Taikant ĮBĮ, teismų praktikoje buvo pripažinta, kad klausimas dėl įmonės privedimo prie bankroto tyčia visų pirma nagrinėtinas kreditorių susirinkime, ir, tik nesutikdami su kreditorių susirinkimo nutarimu dėl tyčinio bankroto pripažinimo ar atsisakymo bankrotą pripažinti tyčiniu, suinteresuoti asmenys turi teisę tokį kreditorių susirinkimo nutarimą skųsti teismui⁶². Kasacinis teismas šioje byloje kaip nepagrįstą atmetė argumentą, kad šio klausimo negali spręsti neprofesionalūs subjektai – kreditoriai. Tačiau kyla abejonių, ar tokia formuojama praktika yra pagrįsta.

Pirma, tyčinis bankrotas sukelia itin reikšmingas teises materialines ir procesines teises pasekmes (informuojamas prokuroras dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo⁶³, taikomas specialus sandorių ginčijimo institutas⁶⁴, atsiranda galimybė reikšti tiesioginį ieškinį⁶⁵). Be to, praktiškai vertinant tyčinio bankroto pagrindus, matyti, kad daugelio jų nustatymui reikia išsamiai įvertinti įmonės iki bankroto proceso pradžios vykdytą komercinę veiklą, finansinės atskaitomybės prievolių vykdymą, sandorių teisėtumą. Tokie ginčai teismų praktikoje neretai reikalauja išsamaus įmonės veiklos tyrimo ar net ekspertinio tyrimo.

Antra, skirtingai nei ĮBĮ, JANĮ nustato, kad teismas, pripažinęs bankrotą tyčiniu, ta pačia nutartimi nustato asmenį (asmenis), kurio (kurių) veikimas ar neveikimas sukėlė tyčinį bankrotą. Be to, teismų praktikoje yra suformuota reikšmingas pasekmes sukelianti priežastinio ryšio prezumpcija tyčinio bankroto byloje⁶⁶. Autorių nuomone, atsižvelgiant į tyčinio bankroto pasekmes ir reikalavimą iškart nustatyti kaltą asmenį,

61 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-183-464/2016“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=b668b60c-9df7-4ac4-a2d3-ea001baf6318>.

62 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316-686/2016“, *supra note*, 1.

63 JANĮ 71 straipsnio 4 dalis.

64 *Ibid*, 72 straipsnis.

65 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=679fc5bf-73a8-4505-a49f-27bb1b3bdd6a>.

66 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=cfe11335-348c-4f12-b146-c2b83514e422>.

asmuo (-ys), kurie galimai atliko tyčinio bankroto veiksmus, turi turėti galimybę gintis ir turi būti užtikrinamas rungtyniškumo principas (CPK 12 straipsnis). Abejotina, kaip tokias gynybos galimybes galėtų užtikrinti kreditorių susirinkimas.

Trečia, JANĮ 71 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismas gali pripažinti bankrotą tyčiniu savo iniciatyva, kreditoriaus arba nemokumo administratoriaus prašymu. Taigi, įstatymas nenustato, kad sprendimą dėl tyčinio bankroto galėtų priimti kitas subjektas, ne teismas. Be to, kaip minėta, įstatymas nustato, kad būtent teismas, pripažinęs bankrotą tyčiniu, ta pačia nutartimi nustato asmenį (asmenis), kurio (kurių) veikimas ar neveikimas sukėlė tyčinį bankrotą. Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, svarstyti, ar kasacinio teismo formuota praktika dėl kreditorių susirinkimo kompetencijos pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu yra pagrįsta ir neturėtų būti keičiama.

Atitinkamai, autorių nuomone, kreditorių susirinkimas neturi kompetencijos teisės taikyti JANĮ 13 straipsnio 2 dalyje nustatyto juridinio asmens teisės vadovui eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu ribojimo.

Apibendrinant galima teigti, kad JANĮ iš esmės nepakeitė kreditorių susirinkimo kompetencijos bankroto procese ne teismo tvarka. Tačiau, autorių nuomone, kyla klausimas, ar iki šiol formuota teismų praktika, leidžianti kreditorių susirinkimui spęsti dėl bankroto pripažinimo tyčiniu atitinka bankroto proceso tikslus. Autorių nuomone, kreditorių susirinkimo kompetencijai neturėtų būti priskiriami klausimai, kurie dėl jų sprendimo pobūdžio, tvarkos ir sukeliamų teisinių ir ekonominių pasekmių gali būti teisingai priimami tik teisme.

4. Teismo padėtis ir kompetencija bankroto proceso ne teisme metu

Teisės doktrinoje pastebima, kad teismo, kaip nešališko arbitro dalyvavimas bankroto ne teismo tvarka procese iš esmės nėra būtinas, kadangi tarp šalių (įmonės ir kreditorių) nėra ginčų.⁶⁷ Iš esmės toks teismo kaip pasyvaus bankroto proceso stebėtojo vaidmuo pripažįstamas ir teismų praktikoje, nurodant, kad sprendamas ne teismo tvarka vykdomame bankroto procese kilusius klausimus teismas, kitaip nei vykdamas bankroto procesą teismo tvarka, neturi iniciatyvos teisės, neturi būti aktyvus.⁶⁸

Teismas gali patikrinti kreditorių susirinkimo nutarimų atitiktį įstatyme nustatyti bankroto bylų nagrinėjimo tvarkai ir sąlygoms.⁶⁹ Formuojama praktika reiškia, kad teismas bankroto proceso ne teismo tvarka metu savo iniciatyva jokių veiksmų neatlieka ir tik patikrina skundžiamo kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumą.

67 Mikuckienė, *supra note*, 8: 36.

68 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-195-219/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c95bd4c6-4daa-4c86-b337-57fbe7daa471>.

69 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-484-219/2017“, *supra note*, 34.

Atitinkamai, įstatymas nenustato ir atvejų, kai teismas turi teisę įsiterpti į kreditorių susirinkimui priskirtų klausimų sprendimą.

Tačiau, autorių nuomone, bankroto proceso ne teismo tvarka pobūdis, viešojo intereso apsaugos poreikis bei ekonominė ir socialinė šio proceso svarba, kelia klausimų dėl teismo aktyvumo šiame procese ribų ir jo kompetencijos.⁷⁰ Iš esmės nesant teismo atliekamos bankroto procese dalyvių veiksmų priežiūros, galimi atvejai, kai kreditoriai piktnaudžiauja savo teisėmis, pažeidžia įstatyme nustatytą bankroto proceso tvarką. Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas nenustato teisinio mechanizmo, reguliuojančio kaip turi būti sprendžiamas klausimas dėl bankroto proceso eigos, kai kreditoriai piktnaudžiauja teisėmis ir kokios teisinės pasekmės turėtų būti taikomos už tokius veiksmus?

Teismo aktyvumo ir kompetencijos problemas atskleidžia vienoje byloje nagrinėtas ginčas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo nutraukti įmonės bankroto procesą teisėtumo ir pagrįstumo.⁷¹ Šioje byloje nustatyta, kad individualios įmonės bankroto procesas buvo vykdomas ne teismo tvarka. Byloje kilo ginčas dėl individualios įmonės kreditoriaus reikalavimo vertinimo ir tvirtinimo. Įprastai tokius veiksmus bankroto procese teismo tvarka atlieka teismas bankroto administratoriaus teikimu, tačiau vykstant bankroto procesui ne teismo tvarka, kreditorių reikalavimus vertina ir tvirtina kreditorių susirinkimas. Byloje nustatyta, kad individualios įmonės savininko kreditorius pateikė savo reikalavimą, kurio tvirtinimo klausimas turėjo būti sprendžiamas kreditorių susirinkime. Kreditorių susirinkime pirmesniais klausimais buvo nuspręsta, atsiskaičius su vieninteliu bankrutuojančios įmonės kreditoriumi ir atlyginus bankroto administratoriui administravimo išlaidas, nutraukti bankroto procesą ne teismo tvarka. Tačiau kito klausimo, kuriuo turėjo būti sprendžiama dėl pateiktų kreditorių ir jų reikalavimų įtraukimo į sąrašą, nuspręsta nebesvarstyti, kadangi, priėmus ankstesnius sprendimus, šis klausimas nebetenka prasmės. Taigi, susiklostė teisiškai netoleruotina situacija, kai kreditorių susirinkimas nesprenė jo kompetencijai priskirto klausimo, kuris turi įtakos tolesnei bankroto proceso ne teismo tvarka eigai, vien dėl to, kad pagal kreditorių susirinkimo darbotvarkę jį nusprendė nagrinėti po to, kai bus išspręstas bankroto proceso ne teismo tvarka eigos klausimas (nuspręsta bankroto procesą ne teismo tvarka nutraukti). Neabejotina, kad tokia kreditorių susirinkimo sprendimų priėmimo darbo tvarka ir nutarimų priėmimo procesas pažeidžia esminius bankroto proceso principus ir kreditoriaus, pateikusio reikalavimą, teises bei teisėtus interesus.

Tačiau kyla klausimas: kokius veiksmus tokiu atveju turi teisę atlikti teismas? Kreditorius, kurio reikalavimo tvirtinimo klausimas liko neišspręstas, prašė grąžinti šalis į prieš kreditorių susirinkimo nutarimų priėmimą buvusią padėtį ir įpareigoti bankroto administratorių, savininką ar kreditorių susirinkimą patvirtinti jo kreditorinį reikalavimą ir

70 Višinskis ir Jokubauskas, *supra note*, 10.

71 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-202-241/2020“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=69abf4dc-8e79-437b-ad4e-b7e04fabef5a>.

įtraukti į įmonės kreditorių sąrašą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad toks gynybos būdas nėra tinkamas ir teismas tokios kompetencijos neturi, kadangi bankroto procesas ne teismo tvarka yra pradedamas, vykdomas ir baigiamas bankrutuojančios įmonės kreditorių sutarimu ir teismas šiame procese nedalyvauja. Įstatymas nenustato teismo kompetencijos spręsti dėl šio proceso atnaujinimo, kai jis yra kreditorių nutraukiamas ir įpareigoti bankroto proceso dalyvius atlikti tam tikrus veiksmus.

Taigi, praktikoje pasitaiko atvejų, kad kreditorių susirinkimas piktnaudžiauja su teiktais įgaliojimais, tačiau teismui įstatymas galimybės ginti pažeistas kreditorių teises nenustato. Todėl kyla klausimas: ar tokiais atvejais teismas neturėtų įsiterpti į kreditorių susirinkimo kompetenciją ir atlikti jam priskirtų veiksmų, siekdamas užtikrinti kitų kreditorių interesų apsaugą? Pirma, tokia teismo kompetencija siejama su JANĮ 3 straipsnio 4 punkte nustatytu teisėjo vadovavimo procesui principu, kuris viešojo intereso apsaugą bankroto procese sieja tik su teismo veiksmais. Antra, teismų praktikoje pripažįstama, kad teismas, siekdamas viešojo intereso apsaugos, turi teisę įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą, pavyzdžiui, dėl pradinės parduodamos turto kainos nustatymo⁷². Autorių nuomone, tokios aplinkybės lemia, kad nors kreditorių susirinkimas ir sprendžia dėl bankroto procese ne teismo tvarka pradėjimo ir užbaigimo, svarstyтина, ar teismas, esant viešojo intereso apsaugos poreikiui, neturėtų įsiterpti į kreditorių susirinkimui priskirtų klausimų sprendimą. Atitinkamai, svarstyтина, ar įstatymų leidėjas neturėtų nustatyti ne retrospektyvų, bet aktyvų kreditorių kontrolės mechanizmą, pavyzdžiui, kad kreditorių susirinkimo sprendimą dėl bankroto proceso ne teismo tvarka pabaigos ir likvidavimo turėtų patvirtinti teismas. Tokiu atveju bankroto administratorius ar kreditorių susirinkimo pirmininkas turėtų kreiptis į teismą, kuris patvirtintų tokio sprendimo teisėtumą (įvertinti, ar toks sprendimas, visų pirma, nepažeidžia skolininko ir jo kreditorių interesų). Be to, tokiu atveju nebūtų suvaržomas ir kreditorių autonomijos principas, kadangi patys kreditoriai nuspręstų, kaip ir kokių būdu užbaigti bankroto procesą, o teismas tik atliktų tokio sprendimo kontrolę. Manytina, kad taip būtų galima užtikrinti bent teisėtą bankroto proceso ne teismo tvarka užbaigimą ir išvengti ginčų ateityje.

Išvados

1. JANĮ nedetalizuoja kai kurių bankroto proceso ne teismo tvarka inicijavimo veiksmų. Manytina, kad šiuos veiksmus (kreditorių informavimą ir kreditorių susirinkimo suorganizavimą) turi atlikti juridinio asmens vadovas. Tačiau bankroto procesą ne teismo tvarka turi teisę pradėti tik skolininko kreditoriai. Nesant tokios skolininko kreditorių valios, šis procesas negali būti

72 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=56c2af71-9d13-485c-b7e0-12e788fb1c0a>; Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *supra note*, 10.

- pradedamas. Kreditoriai sprendimą dėl bankroto proceso ne teismo tvarka turėtų priimti sušauktame kreditorių susirinkime.
2. Bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygos yra imperatyvios ir jos turi būti aiškinamos siaurai. Šios sąlygos siejamos ne su įmonės ūkinės veiklos laisve, o su valstybės pareiga efektyviai ginti nemokios, t. y. nebegalinčios vykdyti ūkinės veiklos, įmonės kreditorių interesus. Taip pat jos užtikrinta, kad bankroto procesu ne teismo tvarka nebūtų piktnaudžiaujama. Formuojama teismų praktika, taikant šias sąlygas, iš esmės yra teisinga. Pozityviu teisinio reguliavimo pakeitimu laikytina JANĮ 11 straipsnio 2 dalis, pagal kurią suteikiama teisė vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka, net ir esant JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytoms neigiamoms sąlygoms.
 3. JANĮ beveik nepakeitė kreditorių susirinkimo kompetencijos bankroto procese ne teismo tvarka. Tačiau diskutuotina, ar iki šiol formuota teismų praktika, leidžianti kreditorių susirinkimui spęsti dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, atitinka bankroto proceso tikslus. Kreditorių susirinkimo kompetencijai neturėtų būti priskiriami klausimai, kurie dėl jų sprendimo pobūdžio, tvarkos ir sėkmingų teisinių ir ekonominių pasekmių gali būti teisingai priimami tik teisme. Atitinkamai, kreditorių susirinkimas neturėtų spęsti dėl JANĮ 13 straipsnio 2 dalyje nustatytos poveikio priemonės taikymo juridinio asmens vadovui.
 4. Autorių nuomone, nors kreditorių susirinkimas ir sprendžia dėl bankroto procese ne teismo tvarka pradėjimo ir užbaigimo, svarstyтина, ar teismas, esant viešojo intereso apsaugos poreikiui, išimtiniais atvejais neturėtų įsiterpti į kreditorių susirinkimui priskirtų klausimų sprendimą. Autorių nuomone, siekiant užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą, jo dalyvių interesų apsaugą, JANĮ turėtų būti nustatyta, kad kreditorių susirinkimo sprendimą dėl bankroto proceso ne teismo tvarka pabaigos ir likvidavimo turėtų patvirtinti teismas.

PROBLEMS OF APPLICATION AND ENFORCEMENT OF EXTRAJUDICIAL BANKRUPTCY PROCEEDINGS

Remigijus Jokubauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Mykolas Kirkutis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Vigintas Višinskis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Abstract. *This article focuses on extrajudicial (out-of-court) bankruptcy proceedings. It discusses how the new Law on Insolvency of Enterprises has changed the le-*

gal regulation of this process. The article examines the procedure of commencement of out-of-court bankruptcy proceedings, alongside the issues of informing creditors and the gathering of the creditors' meeting. The statutory conditions for out-of-court bankruptcy proceedings are thoroughly discussed.

The article also examines the competence of the creditors' meeting in such bankruptcy proceedings. In essence, the creditors' meeting performs the functions assigned to the court in ordinary bankruptcy proceedings. In practice, however, there are problems with the competence of the creditors' meeting, for instance, the application of fraudulent bankruptcy.

Furthermore, the article discusses the role of the court in this process. Though the court is not active in extrajudicial bankruptcy proceedings, the practical examples raise doubts as to whether the court should be allowed to interfere in the competence of the creditors' meeting in deciding certain issues relevant to the bankruptcy proceedings.

Keywords: *Extra-judicial Bankruptcy Proceedings, Meeting of Creditors, Court Power.*

Remigijus Jokubauskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių nemokumo teisė, civilinis procesas.

Remigijus Jokubauskas, PhD candidate at the Institute of Private Law at Mykolas Romeris University Law School. Research interests: corporate insolvency law, civil procedure.

Mykolas Kirkutis, Mykolo Romerio universitetas. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinis procesas, nemokumo teisė, vykdymo procesas.

Mykolas Kirkutis, Mykolas Romeris University. Research interests: arbitration, civil procedure, corporate insolvency law, enforcement proceedings.

Vigintas Višinskis, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių nemokumo teisė, civilinis procesas.

Vigintas Višinskis, professor at the Institute of Private Law at Mykolas Romeris University Law School. Research interests: corporate insolvency law, civil procedure.